

SZEMLE.

Jogalkotás.

Belga reformtörekvések a kereskedelmi társaságok jogában.

A belga parlament a világháborút befejező fegyverszünet megkötése óta tevékeny és eredményes munkát fejtett ki a kereskedelmi társaságok jogának körében. Nem kívánok most foglalkozni azokkal a reformtörekvésekkel, amelyek csak bizonyos tárgy kereskedelmi társaságokra vonatkoznak, hanem azokra a törvényhozási kísérletekre szeretnék rámutatni, amelyek a belga kereskedelmi társaságokat tárgyukra való tekintet nélkül érdeklik.

A belga jogászokat is élénken foglalkoztatta a világháború után az a csaknem Európaszerte előtérbe került kérdés, miként lehet a hazai kereskedelmi társaságoktól külföldiek túlzott befolyását elhárítani. A „La Belgique d'abord aux Belges“, „Belgium elsősorban a belgáké“ jelszavát tartva szem előtt, a neves belga kereskedelmi jogász és kodifikátor: Wauwermans törekedett a belga képviselőházba 1919 március 20-án benyújtott *törvényjavaslatában* arra, hogy a kereskedelmi társaságokban jelentősebb jogi szereppel bíró egyének honossága ismeretes legyen, hogy mindenki tájékozást szerezhessen, jóbarát vagy ellenség-e, akivel szerződik? Törvényjavaslatában előírja, hogy a közkereseti és a betéti társaságoknál a belga hivatalos lapban: a „Moniteur“-ben közzé kell tenni többek közt a társaságok tagjainak honosságát is.

Részvénytársaságokban, valamint a betéti részvénytársaságokban is megkívánja az alapítók, a névre szóló részvények tulajdonosai, a közgyűlésen részvevő részvényesek, a részvényüket még teljesen nem liberált részvénytulajdonosok, az igazgatók és a felügyeletet gyakorló számvizsgálók (commissaires) honosságának nyilvánosságát. A szövetkezetekben (sociétés coopératives) is szükséges a tagok honosságának nyilvánossága.

Nem elégszik meg azonban csupán a nyilvánosság előírásával, hanem a belga érdekek hatékonyabb védelme céljából javaslatában megköveteli, hogy a részvénytársasági igazgatóknak legalább fele és a felügyeletet gyakorló számvizsgálóknak többsége is belga honos legyen. A javaslat a nyilvánítani rendelt honosság megjelölésének elmulasztását vagy a honosság hamis megjelölését büntetéssel sújtja.

Wauwermans eme törvényjavaslatából nem lett törvény. Az abban kifejezésre jutott törekvések azonban nem hiúsultak meg teljesen, hanem — habár csak részben is — de mégis érvényre jutottak a *cégjegyzéket (Registre du Commerce)* létesítő törvényjavaslatban.

Belgiumban mindezeig nincs cégjegyzék. Ennek hiányát hátrányosan érzi a kereskedelmi élet különösen ott, ahol a kereskedelem a nemzet életének oly fontos tényezője s ahol a kül-

földüel való gazdasági forgalom annyira élénk, mint éppen Belgiumban. A kereskedelmi forgalom könnyebbsége és biztonságára parancsoló szükségé tette Belgiumban cégjegyzék létesítését. 1923 július 13-án került a képviselőház elé a „Registre du Commerce“ létesítését célzó javaslat. Beható megvitatás és némi módosítás után a képviselőház 1924 április 10-iki ülésén egyhangulag megszavazta a javaslatot.

Ez a cégjegyzék felépítésében sok tekintetben kezdetleges, a mi cégjegyzékünknel foghatókosabb és inkább az 1919 március 18-i törvény által létesített francia cégjegyzékhez áll közelebb. Ettől mégis lényegesen eltér, különösen abban, hogy központi cégjegyzéket (Registre central) nem ismer.

Franciaországban a helyi cégjegyzékek (Registre local) bizonyos lényeges adatait hivatalból átvezetik a Párizsban, az ipari tulajdon nemzeti hivatalában (Office national de la propriété industrielle) vezetett központi cégjegyzékbe (Registre central). A francia központi cégjegyzékeknek — amellet, hogy abból kivonatokat adnak ki a kérelmezőknek — az tulajdonképpen a főcélja, hogy azok, akik valamely cégnek székhelyét s a cégbejegyzésre illetékes törvényszékét nem ismerik, a központi cégjegyzékből, mely az összes franciaországi bejegyzésre kötelezett kereskedők és kereskedelmi társaságok lajstroma, a keresett cégről tájékozást szerezhessenek s egyuttal onnan megtudhassák, melyik a bejegyzést tartalmazó lokális cégjegyzék. A belga jogalkotó fölöslegesnek találta ilyen központi cégjegyzékek létesítését, hanem csupán helyi, lokális cégjegyzékek alakítását rendeli.

A belga képviselőház által megszavazott törvényjavaslat első szakasza szerint minden kereskedelmi törvényszéknél, valamint kereskedelmi bíraskodást gyakorló polgári törvényszéknél kell cégjegyzéket vezetni. Ebbe a cégjegyzékbe be kell jegyezni mindazokat a kereskedőket (egyéni kereskedőket és kereskedelmi társaságokat), — akár belgák, akár idegenek azok, akiknek Belgiumban van telepük, fiókjuk vagy valamilyen ügynökségük.

A javaslat felsorolja a cégjegyzékbe való köteles bejegyzés tárgyait. Kiemelésre méltó, hogy a kereskedők tartoznak a cégjegyzékbe bejelenteni eredeti honosságukat s ennek későbbi változásait, — a kereskedelmi társaságok pedig az igazgatásra, ügyvezetésre, valamint a cégjegyzésre jogosított személyeknek eredeti állampolgárságát s ennek esetleges későbbi változását is. Részvénytársaságok, a betéti részvénytársaságok, a szövetkezetek (sociétés cooperatives) és a hitelegyesületek (unions du crédit) az igazgatóknak és számvizsgálóknak, — közkereseti társaságok a tagoknak, betéti társaságok pedig a beltagoknak eredeti honosságát s esetleg utóbb szerzett honosságát is kötelesek bejelenteni.

A cégjegyzék-hatóság csak mintegy lajstromozó hivatal működik. A cégjegyzék vezetője csak abban az esetben utasíthatja vissza a szükséges adatok bejegyzését, ha a folyamodó nyilatkozata nem tartalmazza a törvény által előirt összes adatokat.

A cégjegyzék nyilvánossága nem a szabad betekinhető-

ségben áll, hanem pusztán abban, hogy bárki saját költségére a cégjegyzékből kivonatot kérhet. Sőt a nyilvánosságnak ezt a korlátozott fokát még meg is szorítja az a rendelkezés, amely a cégjegyzék bizonyos adatainak ily kivonati közlését kizárja.

Helyes gyakorlati célt szolgál a javaslatnak az a szakasza, amely megköveteli, hogy a kereskedők és a kereskedelmi társaságok kereskedelmi irataikon (számláikon, hirdetésményeiken stb.) a cég bejegyzését eszközölő törvényszéket s a bejegyzés számát feltüntessék.

A létesülő belga cégjegyzékek jogi jelentőségük tekintetében messze mögötte maraúnak a mi cégjegyzékeinknek s a belga cégjegyzékről is elmondhatjuk azt, amit francia jogi írók a francia cégjegyzékről jegyeztek meg, hogy az inkább „casier commercial“, mint „registre du commerce!“.

A cégjegyzék létesítéséről szóló belga törvényjavaslat egyéb fogyatékoságai mellett rikítóan tűnik fel a szankciók hiánya. Alig nevezhető szankciónak, vagy legalább is igen sovány és erőtlén szankció a javaslat 11. §-ának az a rendelkezése, amely szerint a kereskedők és azok a személyek, akik belgiumi székhelyű kereskedelmi társaság ügyvezetésében vesznek részt, ha a javaslat előírásának megfelelő cégbejegyzést elmulasztották, a kereskedelmi törvényszékek alakításánál nem élvezhetik választójogukat.

A belga szenátus a képviselőház által megszavazott törvényjavaslat tárgyalásánál nem mulasztotta el rámutatni a javaslat káros hiányára. Alexandre Braun szenátor 1924 május 15-én a szenátus elé terjesztett jelentésében felhívja a figyelmet arra, hogy nem jár szerencsés úton a törvényjavaslat akkor, amikor szankció hiányában törvényi közbelépés helyett pusztán az emberek jóakarataira támaszkodik s elhanyagolja harmadik személyek érdekeinek védelmét is. Kiemeli a javaslatnak azt a hégagát, hogy elmulasztja hamis vagy egyszerűen hibás bejegyzések esetére harmadik szeuélyeknek a helytelen bejegyzések kijavitása iránt való eljárását megszervezni.

A cégjegyzék létesítését célzó törvényjavaslatot a képviselőház által megszavazott szövegében hibái és hégagai dacára a szenátus is megszavazta, mert a cégjegyzékek lehető gyors létesítését, — mit a belga gazdasági körök élénkén sürgettek s a brüsszeli kereskedelmi törvényszék is kifejezetten óhajtott — további módosításokkal elodázni nem akarta.

Az országgyűlés által megszavazott törvényjavaslat szentesítésre vár. Promulgálását a belga igazságügyminisztériumban nyert értesüléseim szerint a végrehajtási rendelet szerkesztése késlelteti.

*

Az 1919. évi belga országgyűlés behatóan foglalkozott a kötvénybirtokosok megszervezésének kérdésével s az 1919 október 30-iki törvénnyel lényegesen módosította az 1913 május 25-iki törvény egyes rendelkezéseit. Az 1913 május 25-iki belga törvény a kötvényesek érdekeinek védelmét, a kötvényeseknek a kibocsátó társasághoz való viszonyát igen modernül és igen messzemenően szabályozta.

Meghatározta a kötvénykibocsátás módját, amelynél nagy súlyt helyezett a nyilvánosságra, — gondoskodott arról, hogy a kötvényesek a társasági ügymenetről tájékozást szerezhessenek. Evégből a kötvénybirtokosoknak megadja a jogot, hogy a társaság székhelyén a közgyűlés előtt 15 nappal, miként a részvényesek, úgy ők is tudomást szerezhessenek a társasági üzletvitelt feltüntető bizonyos iratokról (mint pl. mérleg, nyereség- és veszteségszámla, a részvénykönyv, kötvényjegyzékek, számvizsgálók jelentése).

Eltérően a német jogban megállapított rendszertől, amely szerint a kötvénykibocsátó társaság közgyűlésén nem vehet részt mindegyik kötvényes, hanem csak a kötvényesek által választott képviselők,* a belga jog rendszere mindegyik kötvényesnek megadja azt a jogot, hogy az adós társaság közgyűlésén konzultatív joggal résztvehessen.

Az 1913 május 25-iki törvény rendelkezik ezenkívül a kötvényesek közgyűléséről. A kötvényesek közgyűlését a társasági igazgatóság vagy a számvizsgálók hívhatják össze; a forgalomban lévő kötvények értékének egyötöd részét képviselő kötvényesek kívánására pedig tartoznak összehívni. Részletes szabályokat tartalmaz a törvény a közgyűlés összehívásának módjára, határozatképességére, érvényes határozat hozatalára, valamint kötvények alakjában létesített vagy létesítendő kölcsönkötvetelés zálogjogi biztosítására vonatkozólag.

Ennek az 1913 május 25-iki törvénynek normális alkalmazási ideje a világháború kitörése s a bekövetkezett idegen megszállás következtében igen rövid volt s így az életnek alig állott módjában a törvény rendelkezéseit alaposan kipróbálni.

A belga törvényhozó az 1919. évi törvényhozásban nem is törekedett az 1913 május 25-iki törvény teljes és rendszeres megreformálására, hanem inkább csak olyan részleges, de mindenesetre lényegbe vágó módosításokat tett, amelyeket a világháború utáni belga gazdasági élet szükségletei parancsoltak.

Az 1913 május 25-iki törvény gyakorlati értékét nagyrészt illuzióriussá tette ama rendelkezése, amely a kötvényesek közgyűlésén hozott határozat érvényességéhez a forgalomban lévő kötvények értékének *kétharmad részét* képviselő kötvénybirtokosok *hozzájárulását* kívánta. Oly tulszigoru töketöbbséget követel tehát, amelyet a gyakorlatban elérni csak ritkán lehetséges. Jellemző, hogy Wauwermans már közvetlenül a törvény létrejötte után azt ajánlja (Manuel pratique des sociétés anonymes. 841.), hogy — amit a törvény lehetővé tesz — a kötvénykibocsátási feltételekben, a társaság enyhébb quorumot szabjon.

Az 1913-as törvénynek eme szigorán javít az 1919 október 30-iki törvény. A határozatképességhez a forgalomban lévő kötvények tőkeösszegének legalább *felét* képviselő hitelezők

* Hasonlóan a magyar jogban a 60.300/1922. I. M. sz. rendelet 11-ik szakasza értelmében az adós részvénytársaság vagy szövetkezet közgyűlésén a hitelezők közös képviseletére választott gondnok vagy gondnokok vehetnek részt.

jelenlétét kívánja quorumként. Sőt, ha az összehívott közgyűlés ezt az előírt quorumot el nem éri, másodszori összehívásra a közgyűlés quorumra való tekintet nélkül határozatképes.

A közgyűlési határozat akkor érvényes, ha a szavazásban résztvevők kötvényei tőkeösszegének legalább háromnegyed részét képviselő tagok megszavazták. Hogyha azonban a határozatot nem támogatta a forgalomban lévő kötvények tőkeösszegének legalább egyharmad részét képviselő többség, a határozat csak az illetékes fellebbviteli bíróságnak: a Cour d'appel-nek megerősítése után hajtható végre.

Mégis a kötvényesek megbizottainak (mandataires) megválasztásához, valamint a kötvényesek közös érdekeinek megóvását célzó határozatokhoz egyszerű többség elégséges.

Ezek a módosítások kétségtelenül inkább gondolják a részvényeseknek és az igazgatóknak, mint a kötvényeseknek érdekeit, — mint ezt Verachtert 1919 július 16-iki képviselőházi jelentésében kiemeli, — közvetve azonban egyttal a kötvényesek előnyére is szolgálnak. A kötvényesek érdekeivel is ellenkezett ugyanis a régi (1913-iki) törvénynek az a rendelkezése, mely a határozathozatalhoz a forgalomban lévő kötvények kétharmad töketöbbségét kívánta meg, mert ezzel csaknem lehetlenné tette a kötvényesek és a társaság közötti viszonynak önkormányzati szabályozását. Hiszen a nagyközönség körében annyira szerteszórt kötvényeseket vajmi nehéz volt összegyűjteni, kiváltképpen a világháboru után, amikor ezt az összegyűjtést a kötvényesek távolléte, eltűnése, sok kötvény megsemmisülése is akadályozták.

A háborut követő válságos belga pénzügyi helyzetben a közgazdasági érdekek, különösen a közhitel célja megkívánták, hogy a társaságok a kötvényesekkel adósságukat a lehetőséghez alkalmazkodva, méltányosan és barátságosan rendezzzék, nehogy a tömeges fizetéseképtelenségek oly gazdasági zűrzavart és pánikot idézzenek elő, amelyben a részvényesek és kötvényesek érdeke egyaránt súlyosan szenved.

Az 1919 október 30-iki törvény alig váltotta volna be a hozzáfűzött reményeket, ha érvényben hagyta volna az 1913 május 25-iki törvénynek azt a rendelkezését, mely lehetlenné tette, hogy a társaságok a törvény hatályba lépte előtt kibocsátott kötvények birtokosaival is törvényszék közbejötté nélkül rendezhessék viszonyaikat. Az 1919 október 30-iki törvény ezt a korlátot lerontotta azzal, hogy 5. §-ában hatályát vette a visszaható erőt megtagadó 1913-as rendelkezésnek.

A belga képviselőházban a törvényjavaslat tárgyalásakor heves támadásokkal ostromolták a visszaható erőnek ily tág megengedését. Szerzett jogok sérelmét látták benne. A szenátus igazságügyi bizottsága ellenben erősen védelmébe vette azt. 1919 október 14-i jelentésében rámutatott arra, hogy a szerzett jogok szigorú érinthetlenségével a javaslat teljesen erőtlenné és hatálytalanná válnék. Rávilágított arra is, hogy szükség a társaságok és kötvényeseik barátságos megegyezését lehetővé tenni, mert a kötvénykibocsátó-társaságok bukása a közérdek rovására végzetesen rontana a gazdasági helyzetet.

melynek pedig megjavítására törekszik a javaslat és a kormányzat.

Abból az alapelvből indul ki, hogy a kisebbségnek meg kell hajolnia a többség előtt, s hogy nem adható meg egyes kötvényesnek az a jog, hogy a kötvényesek összességének érdekeit kompromittálhassa.

Ha a kötvényesek közgyűlésének összehívása oly módon történik, hogy arról a szétszórt kötvényesek kellő időben tudomást szerezhetnek, az 1919-es törvénynek röviden vázolt rendelkezései aligha jelentenek veszélyt a kötvényesekre.

A közgyűlés összehívásának publicitásáról pedig az 1919-es törvény megfelelően gondoskodik. E törvény szerint a közgyűlés összehívását legalább 8 napi időköz hagytásával két ízben úgy kell közzétenni, hogy a második közzététel és a közgyűlés közé 8 nap essék. A közlés a belga hivatalos lapban: a *Moniteur*-ben és annak az *arrondissement*-nek (kerületnek) egy lapjában teendő közzé, amelyben a társaság székhelye fekszik, — valamint mindegyik province (tartomány) székhelyén megjelenő egy-egy lapban. A névre szóló kötvények birtokosai ajánlott levélben kell értesíteni. Ha a kötvények mind névre szólnak, a közgyűlés összehívása történhetik pusztán ajánlott levelek útján. Az összehívásban a közgyűlés napirendjét is meg kell jelölni.

*

A belga gazdasági érdekeket kívánta előmozdítani az az 1924. évi június 14-iki egyszakaszos törvény is, amely kimondja, hogy a magánjogi társaságok is, — anélkül, hogy e jellegüket elvesztenék — kereskedelmi társaságok alakját vehetik magukra.*

E rendelkezés jelentőségének felismeréséhez szükséges tudni azt, hogy a belga kereskedelmi törvénynek a társaságokról rendelkező IX. címének 1. §-a szerint „kereskedelmi társaságok azok, amelyeknek tárgya kereskedelmi ügylet“, vagyis amelyek kereskedelmi ügyletekkel foglalkoznak. Tehát még a részvénytársaság és szövetkezet sem kereskedelmi társaság pusztán alakjánál fogva, miként a magyar jogban.

A belga törvényhozó az 1924 június 14-iki törvénnyel a magánjogi társaságoknak lehetővé akarta tenni, hogy a kereskedelmi társaságok hajlékony, ruganyos formái szerint alakulhassanak és élvezhessék a jogi személyiség előnyeit s ezek közt különösen azt az előnyt, hogy egyes tagjainak halála vagy fizetési képtelensége a társaságot léteben és működésében ne veszélyeztesse.

Az ekként alakult magánjogi társaságok a kereskedelmi társaságok szabályainak hasznát látják, magánjogi lényegük azonban nem változik. Ügyleteik nem kereskedők ügyletei; — bár valamely kereskedelmi társasági formában létesülnek, ez-

* Rokon ez a rendelkezés a magyar Polgári Törvénykönyv Javaslatainak bizottsági szövegében az 1443. §-ban foglalt rendelkezéssel, amely szerint „Gazdasági célú társaság a közkereseti társaság vagy betéti társaság szabályai szerint alakulhat, ha a tagok eziránt a társasági szerződésben megegyeznek“.

által nem vonják magukra a kereskedelmi törvényszékek hatáskörét, vagyonbuktásuk nem kereskedelmi esődhöz (faillit) vezet.

A termékeny belga törvényhozás alighanem rövid időn belül foglalkozni fog egy új kereskedelmi társasági forma létesítésével. Belgiumban is felmerült ugyanis gazdasági és jogászai körökben egyaránt a korlátolt felelősségű társaság meghonosításának terve ép úgy, mint Olaszországban, Svájcban és hazánkban. Sőt Bruxellesben a Conseil de legislation is foglalkozik már eme új társasági forma bevezetésének kérdésével.

Dr. Schulcz Ferenc.

A munkajog új iránya és a béregyeztetés.*

Az autonóm jogszabályszerződések elismerése, valamint a munkásvédelmi állami törvényhozás kifejlesztése jellemzi a munkajog újabb irányát. Ezen helyzet kialakulásával az individuális szabályozásból folyó szerződési szabadság elve majdnem teljesen háttérbe szorult. Míg a magánjog egyéb jogterületén a szerződési szabadság a szabály, addig az alkalmazotti munkaszerződések területén a jogrend az egyéni szerződési szabadságot ma már csak annyiban ismeri el, amennyiben ezen egyéni szabályozás sem az állami jogszabályokkal, sem pedig az autonóm jogszabályszerződésekkel ellentétben nincs. A legplasztikusabban juttatja ezen irányváltozást kifejezésre a munkaszerződések-ről szóló 1923. évi német törvénytervezet 6. és 7. §§-ban, midőn kimondja: „Der Arbeitsvertrag unterliegt nur soweit freier Übereinkunft, als nicht unabdingbare Rechtsvorschriften entgegenstehen. Rechtsvorschriften im Sinne dieses Gesetzes sind auch Tarifsatzung und Betriebsatzung“.

Ezen jogszabályszerződések — üzemi megállapodás és tarifaszerveződés — megkötését rendszerint hosszas tárgyalások előzik meg, melyek a felmerült követelések és viták békés elintézését és kiegyenlítését célozzák. E tárgyalások azonban nem vezetnek mindig eredményre. Ha a tárgyalások megszakadtak és a szembenálló felek követeléseikhez ragaszkodnak, nem marad más hátra, mint követeléseik érvényesítése és kiküzdése céljából a gazdasági harci eszközöket igénybevenni. Ily harci eszközök: az alkalmazotti oldalon a sztrájk, munkaadói oldalon pedig a kizárás. A harci eszközök igénybevétele azonban mindkét félre óriási anyagi veszteséggel jár — melyeket ehelyütt bővebben részleteznünk nem szükséges. De óriási veszteséget jelent ez az államra is — a nemzetvagyonra mindenkor aktívumot jelentő munkaproduktum ez okból feltétlen elmaradása miatt. A feleket és az államot érintő eme anyagi hátrányok elkerülése érdekében már igen korán tört hódított annak felismerése, hogy e harci eszközök alkalmazása minden körülmények között a minimumra és az elkerülhetetlen szükség eseteire

* Lásd előbbi közleményt a P. J. folyó évi 7. számában.